

TEMA 1: LA MÚSICA MEDIEVAL

SABER-NE MÉS

A les milícies romanes la música era essencial per a la comunicació dins la legió: els *Cornicem*, que tocaven els *cornu*, i els *Tubicen*, que tocaven la tuba (que no era com les actuals), formaven part de la milícia.

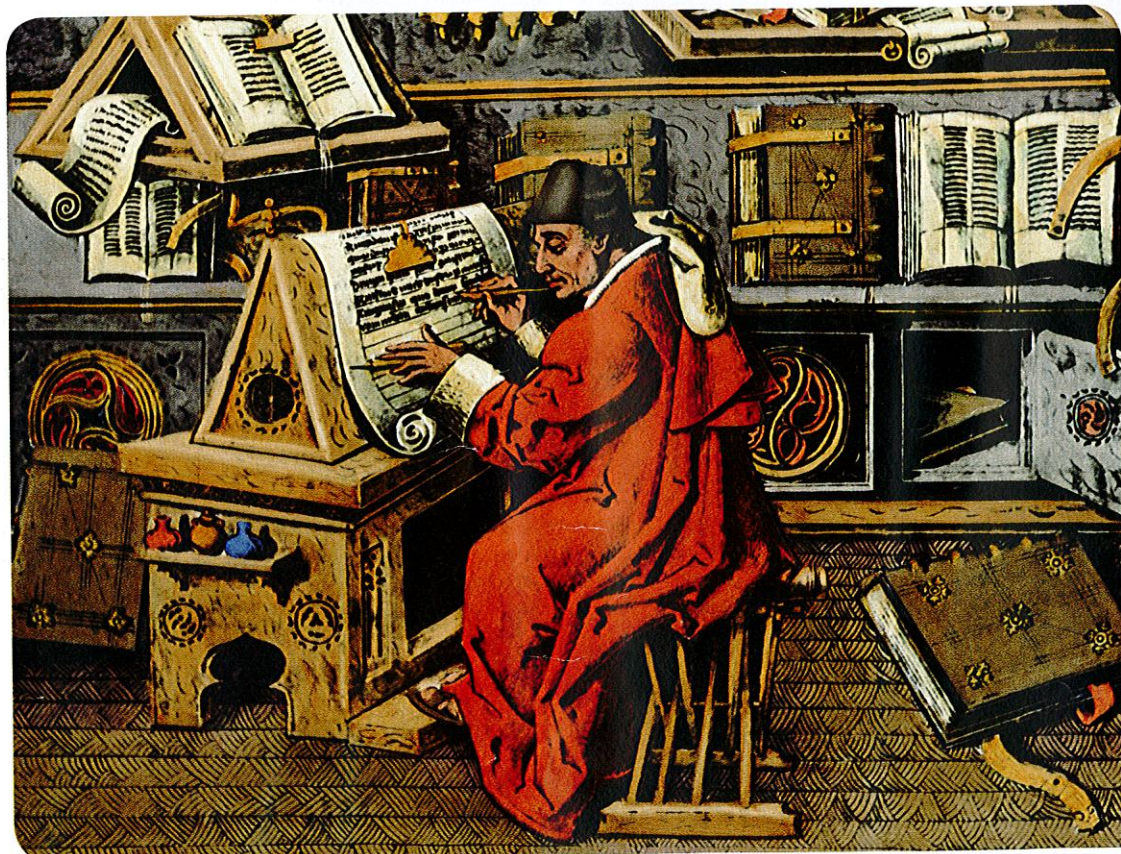
1

Orígens de la música

Dels prehistòrics només tenim pintures a les coves, però dels famosíssims grecs i romans no pensem que en sabem més! En les civilitzacions grega i romana la música i els músics eren molt importants però només ens n'han quedat les explicacions que se'n fa en els textos, i poquíssimes anotacions de com s'interpretava, és a dir, tampoc sabem com sonaven les seves músiques.

Imagineu un entorn d'imperis i de lluites per mantenir-los. El més important a occident, el Romà, s'està ensorrant. El cristianisme, una nova religió arribada de la part més oriental de l'imperi, s'ha convertit en oficial i en el principal element unificador de tot el món occidental. I del cristianisme neix l'església catòlica: la institució que arribarà a ser tan poderosa com la noblesa en tots els aspectes socials, polítics, econòmics i culturals durant molts segles.

L'ensorrament de l'imperi Romà va donar pas a l'edat mitjana. En aquesta època, la societat estava organitzada en tres estaments: el clergat, que havia de proporcionar un camí a la salvació, la noblesa, que s'ocupava de la defensa del territori i el poble, que es dedicava a l'agricultura, a la ramaderia, a l'artesanía, als oficis i al comerç. La cultura medieval va originar-se entorn el clergat. Monestirs i catedrals allotjaven escoles on els monjos aprenien a llegir i escriure per poder copiar manuscrits dels grans autors de l'antiguitat.

Monjo copista representat en una miniatura medieval.

2

Música vocal en la societat medieval

Pel que fa a la música, hi havia dos àmbits ben separats: el de la música religiosa (també dita litúrgica) i el de la música profana. Ara veurem com era cada tipus de música i qui la componia i interpretava.

SABER-NE MÉS

El nom de *gregorià* se li donà en honor al papa Gregori, que fou una de les persones que es dedicà a recopilar moltes d'aquestes oracions cantades.

Pregar cantant: el cant gregorià

En l'àmbit religiós destaca el **cant gregorià**. Es tracta d'una oració cantada a *cappella*, és a dir, sense acompanyament instrumental, i en la llengua de l'imperi Romà, el llatí. Aquests cants els interpretaven els **monjos**, de vegades un de sol i d'altres, a cor, sense acompanyament musical. Es tracta d'un cant monòdic, és a dir, d'una sola línia melòdica, i es canta amb un ritme lliure, però a un tempo més aviat lent. L'objectiu d'aquests cants era fer de l'oració una ofrena a Déu.

El naixement de les notes musicals

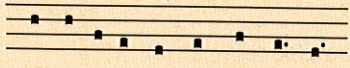
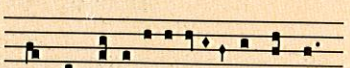
Com ho fas per recordar una cançó? Normalment, de sentir-la una i una altra vegada, te l'acabes aprenent. Però hi ha un altre sistema per aprendre i interpretar la música: llegir-ne la partitura. La partitura és el paper on s'escriuen les notes, damunt del pentagrama. Segons on estan escrites aquestes notes i com és la seva forma, sabem que és un re o un do, una corxera o una negra, que la partitura està en clau de fa o de sol... Però qui es va inventar aquest sistema de notes musicals?

Guido d'Arezzo era un monjo medieval italià preocupat per com es podien memoritzar els cants gregorians, ja que els cantants tenien problemes per recordar les melodies. Això el va dur a inventar un mètode senzill i eficaç: el **tetragrama**, quatre línies al damunt de les quals situava sis notes, anomenades ut, re, mi, fa, sol i la. Després es va convertir en l'actual pentagrama (*tetra* vol dir quatre en grec i *penta*, cinc). El si aparegué més tard i l'*ut* es convertí en *do*. D'Arezzo no va ser el primer a crear un sistema de notació musical, però sí l'anomenat «pare de les notes modernes».

Les peces gregorianes s'escriuen amb uns signes anomenats «neumes», una mena de notes quadrades.

Segons la relació entre les notes i les síl·labes del text parlem de tres estils de gregorià:

Sil·làbic	Neumàtic	Melismàtic
una nota per síl·laba Gló-ri-a in ex-cél-sis De-o.	un petit grup de notes per síl·laba Vi-dé-runt óm-nes fí-nes tér-rae.	més de tres notes per síl·laba Al-le-lu-ia.

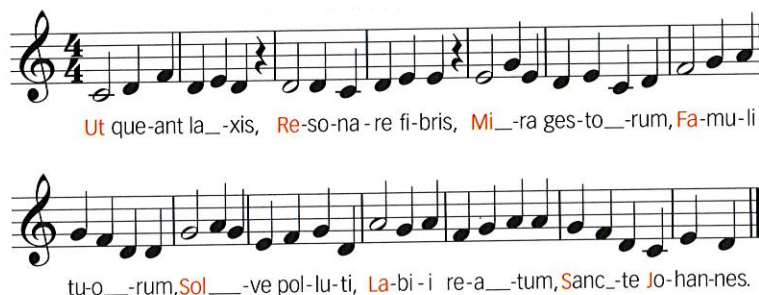
RECORDA

Guido d'Arezzo va utilitzar els primers versos de l'himne *Ut queant laxis* a sant Joan Baptista per posar el nom a les notes.

SABER FER

- Escolta aquests fragments de cant gregorià i explica les diferències d'interpretació que hi trobes.
 - Adorabo*, anònim.
 - Epistula*, anònim.
 - Domine, convertere*, anònim.

- Interpreta aquesta adaptació de l'himne *Ut queant laxis*.

- Quantes frases musicals té la melodia? Es corresponen amb les frases del text en llatí?

La música profana

Fora de l'església també existia la música. Era més senzilla que la religiosa però tenia acompanyament instrumental. Els textos eren de temàtica amorosa o històrica i es cantaven en les llengües locals. Era una música per entretenir, de caràcter lúdic. Era la que componien i interpretaven joglars, trobadors i *trobairitz*, i que anomenem «profana».

Els **joglars** eren músics de condició molt humil, una barreja d'acròbates, mims, recitadors, cantors i músics, que actuaven a les places de pobles i ciutats i entretenien el poble amb el seu art. Com que era una música que es transmetia de manera oral, se'n conserva molt poc repertori.

A l'edat mitjana també hi havia els **goliards**. Així s'anomenaven els clergues vagabunds i els estudiants mendicants que van proliferar a Europa cap al segle XIII. Molts dels goliards van escriure poesies en llatí, sempre de caràcter picaresc o crític amb l'Església i el poder. Una famosa col·lecció d'aquest tipus de composicions és **Carmina Burana**, un manuscrit que data dels segles XII i XIII.

Música vocal profana	Cant gregorià
Textura monòdica amb acompanyament instrumental.	Textura monòdica sense acompanyament instrumental.
Caràcter lúdic o d'entreteniment amb textos religiosos i profans (amorosos i històrics).	Al servei del text litúrgic.
Llengua pròpia de cada indret (llengües vernacles).	En la llengua de l'església: llatí.
Interpretada per veus masculines i femenines en espais públics i en ambients cortesans.	Interpretada per veus masculines (cor o solista) en esglésies i monestirs.

✕ La música a la cort

Segur que has sentit a parlar dels **trobadors**. Eren músics que interpretaven cançons a castells i palaus, acompanyant-se d'instruments de corda o vent. Un trobador era poeta i músic: escrivia la lletra i componia la música per cantar-la, normalment en la seva llengua materna. El tema de les cançons trobadoresques és normalment amorós. S'anomena «amor cortès», perquè se celebrava a les corts, de forma festiva i té unes característiques pròpies:

- sublimació de la dama o el cavaller.
- poesia amorosa i eròtica que reflecteix les relacions socials de vassallatge.
- anonimat de la persona estimada, ja que és casada.

Alguns trobadors famosos foren Bernat de Ventadorn, Giraut de Bornelh, Arnaut Daniel o Guillem de Cervera. Tots quatre vivien del seu art, aollits a les corts de l'època per reis i senyors feudals. Algunes dames nobles, la majoria d'Occitània, van formar-se també en l'art de la música i la poesia amorosa. Les coneixem com a trobadores o **trobairitz**, i es té testimoni d'un bon grapat d'elles, com Azalais de Porcairagues, Alamanda, Clara d'Anduza, Tibors o Beatriu «Comtessa de Dia». D'aquesta darrera reproduïm aquest fragment:

Tinc un desfici, ai, inclement

Tinc un desfici, ai, inclement,
pel cavaller que m'ha servit.
Massa l'he amat, m'ha malferit,
vull que tothom en tingui
[esment.

Ara veig que sóc traïda
car no li he dat el meu amor.
Per ell visc en plany i enyor
en llit o quan vaig vestida.

Oh bell amic ple de dolçors!
Quan us trindré vora el meu
[cor?

Si amb vós jagués, quin bell
[deport!

Quin bes, el meu, més amorós!
Sapigueu que goig hauria
si us tingués en lloc del marit
sols que em juréssiu, penedit,
de fer ço que jo voldria.

Comtessa de Dia

➔ SABER FER

3 Escolta aquests fragments i indica tres diferències entre ells.

- *Puer natus est*, anònim.
- *Fas et netas*, de Carmina Burana, anònim.

Les cançons dels trobadors es recopilen en **cançoners** com el de les **Cantigas de amigo** que inclouen set cançons d'amor en gallec escrites per Martín Códax, o les **de Santa Maria**, del rei Alfons X el Savi (escrites en galaicoportuguès i dedicades a la Mare de Déu, algunes de les composicions van ser escrites pel mateix rei), el dels ducs de Calàbria o el **Llibre Vermell de Montserrat**, un manuscrit trobat al monestir de Montserrat, a Barcelona, que deu el seu nom al color de les cobertes. S'hi van recopilar cants anònims de tema profà i religiós en català i en llatí, que s'utilitzaven per entretenir els pelegrins que anaven a vetllar Santa Maria. Durant les nits de vetlla, era costum cantar i ballar mentre passaven les hores.

→ **SABER FER**

- 4 Identifica els instruments que sonen.

3

La música instrumental

A part de l'orgue, l'Església catòlica prohibia l'ús d'instruments en la litúrgia, per la qual cosa aquests només es feien servir en la música profana com a acompanyament de la veu o per interpretar música purament instrumental en balls i processons. En cap cas aquest tipus de música no es va arribar a anotar, i per això no tenim un registre fidel de com era.

Cordòfons

L'**arpa** era un instrument apreciat pels trobadors. No supera els 75 cm d'altura i es recolza sobre els genolls.

El **saltiri** està format per una caixa de ressonància plana sobre la qual s'estenen les cordes. Es toca puntejant o colpejant-ne les cordes amb els dits.

El **rabec** és d'origen àrab. Té d'una a cinc cordes que es freguen amb un arc.

La **viola de roda** es toca amb una manovella que acciona una roda; aquesta frega unes cordes tensades a la caixa de ressonància. Les teclades permeten canviar el so de les notes.

Aeròfons

La **xeremia** és un instrument de vent fusta amb llengüeta doble, antecendent de l'oboè actual.

La **cornamusa** és un instrument similar a la gaita actual, molt utilitzat pels pastors. Té una doble llengüeta i l'aire s'emmagatzema en un sac.

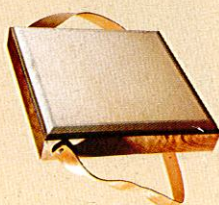

L'**orgue de mà** és un petit orgue portàtil amb tubs de mides diferents i un teclat. Normalment, té una extensió de dues octaves.

Membranòfons

El **pandero** és una mena de tambor quadrat que es colpeja amb la mà. Pot tenir una o dues membranes.

El **tamborí**, format per una membrana i una caixa, es toca amb bastons.

Les **teules** són dues tauletes de fusta que es fan xocar entre si (com si fossin castanyoles).

El **carilló** consisteix en una sèrie de campanes que es colpegen amb un martell.

Un «cantar de gesta» actual

A l'edat mitjana, els joglars recitaven o cantaven davant d'un públic popular o cortesà unes composicions èpiques anomenades cançons de gesta, que relataven amb més o menys veracitat les notícies de l'època.

Si haguéssim de triar un estil musical que retratés la realitat actual, sens dubte aquest estil seria el rap. Avui dia podríem dir que els rapers són els joglars de la nostra època. Des del seu naixement, al voltant del 1970, el rap s'ha convertit en un important mitjà de denúncia social, i també en una eina de lluita útil contra la marginalitat.

Llegeix aquesta notícia sobre el racisme a les aules. Després, escolta un fragment d'un rap del grup mexicà Skool 77 i explica quina relació hi ha entre el text periodístic i la música que acabes d'escoltar.

El racisme cala a les aules

Dos terços dels alumnes rebutgen treballar amb marroquins i gitanos

Una gerra d'aigua freda en ple debat sobre la integració a les aules. Els alumnes espanyols són poc tolerants amb els estrangers, sobretot si han de treballar braç amb braç a l'escola. La discriminació més gran la pateixen els marroquins i els gitanos. Gairebé dos terços dels estudiants de Secundària no veurien bé compartir tasques amb ells, segons un estudi de l'Observatori Estatal de Convivència Escolar, organisme del Ministeri d'Educació.

L'enquesta s'ha fet entre 23.100 estudiants d'educació Secundària i més de 6.000 professors en 300 centres, públics i privats, de totes les comunitats autònomes tret de Catalunya. Es busca determinar la qualitat de la convivència a les escoles i els obstacles que es presenten per aconseguir-la.

La disposició dels joves per compartir tasques amb alumnes estrangers millora una mica cap als alum-

nes llatinoamericans o els procedents de l'Àfrica negra, tot i que continua sent negativa. Gairebé la meitat dels adolescents espanyols (el 46%) estan gens o poc disposats a treballar amb un llatinoamericà. I més de la meitat rebutjaria un jueu com a company de taula. Els més ben acceptats són els europeus occidentals i els nord-americans.

Els col·lectius d'estudiants gitanos, jueus i marroquins estan «sota un risc molt important de patir intolerància», segons l'opinió de Maria José Díaz-Aguado, directora de l'estudi i catedràtica de psicologia d'educació de la Universitat Complutense de Madrid. És un fet greu perquè, segons l'experta, respecte d'aquestes minories «no hi ha hagut cap millora en els últims anys». [...]

El País, 18/07/2008 (Adaptat)

Atreveix-te a ser cronista de la teva època. Per fer-ho, segueix els passos següents:

1. Escolta la base que et proposem. Posa atenció al compàs i el tempo, i segueix l'estructura de la música en aquest esquema.

4 2 intro
4 4 compassos)

estrofa 1
(8 compassos)

tornada
(4 compassos)

estrofa 2
(8 compassos)

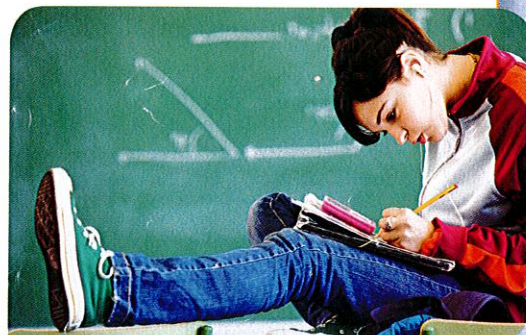
tornada
(4 compassos)

final
(2 compassos)

2. Pensa en un tema d'actualitat que t'interessi i escriu una lletra per recitar sobre la base musical proporcionada.

- Fixa't en les parts fortes de cada compàs i mira de fer-hi coincidir les síl·labes tòniques.
- Procura que els versos rimin.
- Pots fer servir onomatopeies o inventar-te paraules.

3. Interpreta la lletra sobre la base musical. Posa atenció a la vocalització i la respiració. Finalment, grava la teva creació sobre la base musical disponible.

TINGUES EN COMPTE

L'ús de les escales majors o menors determina el caràcter de la música. Les melodies en mode major solen ser alegres i majestuoses i les escrites en mode menor són més misterioses i melanconioses.

4

Els tipus d'escales i els modes

Una **escala** és una successió de sons ordenats de manera ascendent o descendent que es fa servir com a base per compondre. Les escales poden començar per qualsevol nota, que anomenem **tònica**; aquesta nota dóna nom a l'escala. La distància que separa les notes d'una escala s'anomena **interval** i es mesura en **tons** i **semitons**.

Les escales majors i menors

L'**escala diatònica** està formada per set notes separades entre si per cinc intervals de to i dos de semitò. L'ordre dels intervals determina si es tracta d'una escala en **mode major** o **menor**.

Escala diatònica de do major

Escala diatònica de la menor

Aquestes dues escales s'utilitzen com a referència per construir la resta de les escales diatòniques majors i menors. Per respectar la mateixa distribució d'interval·ls cal recórrer a les alteracions.

Escala diatònica de sol major

Escala diatònica de mi menor

SABER FER

5 Escolta aquests exemples. En quin tipus d'escala està compostat cada un: major, menor o modal?

- *Domine, adivi*, anònim.
- Tema principal de *Star Wars*, de J. Williams.
- *Per a Elisa*, de L. van Beethoven.

6 Construeix les escales de re major i re menor a partir de les escales de do major i la menor respectivament.

Les escales modals

A l'edat mitjana es feien servir les escales modals, diferents de les actuals. Eren els denominats **modos gregorians**, i n'hi havia un total de vuit. Cada mode començava i acabava en la nota *finalis* i s'organitzava a l'entorn d'una nota principal, la *tenor*.

Els modes rítmics

Entre el final del segle XII i començament del XIII els textos van començar a utilitzar un ritme concret. Per fer-ho es va recórrer a la combinació de dues figures: la **llarga** i la **breu**, a partir de les quals van sorgir sis esquemes, anomenats **modos rítmics**, tres dels quals van ser els més utilitzats.

Principals modes rítmics

Trocaic	
Iàmbic	
Dàctil	

SABER FER

- 7 Construeix una melodia de vuit compassos en mode dòric i ritme trocaic.

- Utilitza aquesta escala modal medieval, anomenada dòrica:

- La nota final (*finalis*) ha de ser re, mentre que la nota predominant a la melodia (*tenor*) ha de ser la.
- Utilitza un compàs de tres per quatre per crear aquest ritme trocaic.

- 8 Interpreta la teva composició. Sona a música medieval? Per què?

SABER-NE MÉS

Els **modos gregorians** principals eren el dòric, el frigi, el lidi i el mixolidi. Avui dia encara es fan servir en el terreny de la improvisació musical.

5

Les textures medievals

La **textura musical** és la manera com es combinen les diferents línies melòdiques que integren una composició. Al llarg de la història han anat sorgint diferents tipus de textura. A l'edat mitjana en van predominar de dos tipus: la monodia o monofonia i la polifonia.

La monodia o monofonia

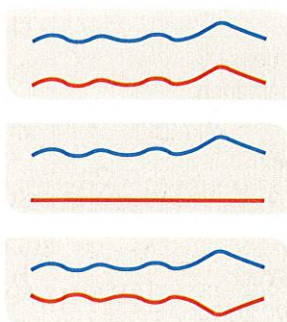
La monodia o monofonia és la textura més senzilla i més característica de la música medieval. Com el terme mateix indica (*mono* = únic; *phonos* = so), consisteix en una única línia melòdica. Es pot interpretar per una sola veu o instrument, o per diverses veus a l'uníson.

La polifonia

La polifonia (*polis* = diversos; *phonos* = sons), consisteix en diverses línies melòdiques independents entre si, però que sonen alhora i tenen una importància similar.

Les primeres textures polifòniques van ser molt senzilles, però amb el temps, les diferents veus van anar adquirint més independència. Els tipus principals de polifonia medieval van ser:

- En la textura polifònica més senzilla, les veus es movien de manera paral·lela en un interval determinat.
- Una altra textura senzilla era aquella en què una de les veus es movia mentre que l'altra, anomenada **bordó**, romanien estàtica.
- Una textura més complexa era aquella en què les veus es movien en mirall, per moviment contrari.

SABER FER

- 9 Escolta aquests exemples i identifica si les seves textures són monòdiques o polifòniques, i en l'últim cas, com es mouen les veus.

- Viderunt omnes*, de Leoninus.
- Lux aeterna*, anònim.

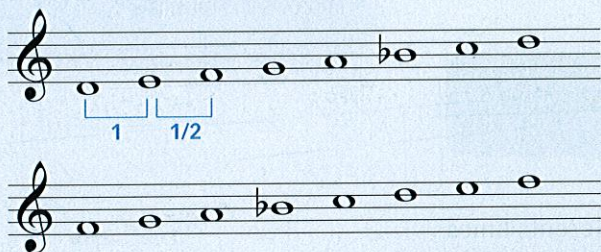
ACTIVITATS

Fes les activitats
a la teva llibreta!

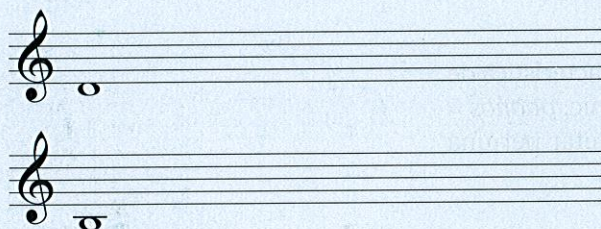
1 Respon.

- Què és una escala?
- Com s'anomena la distància que separa les notes d'una escala?
- Com es mesuren els intervals?
- Quantes notes té una escala diatònica?
- Què determina si una escala està en mode major o en mode menor?
- Què són les escales modals?

2 Copia aquestes partitures i, seguint l'exemple, escriu la distància interval·lica entre les notes. De quines escales es tracta? En quin mode estan?

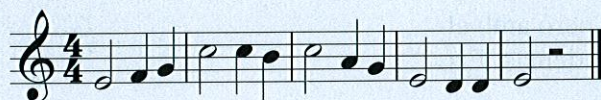

3 Copia aquests pentagrames i completa les escales de re major i de si menor, respectivament. Quines alteracions són necessàries?

4 Escriu els tres modes rítmics principals i la seva combinació de figures corresponents.

5 Observa aquesta partitura i respon.

- En quin compàs està?
- Com s'anomenaven a l'edat mitjana les dues figures que hi ha a la partitura? Com s'anomenen avui dia?
- En quin mode rítmic està aquest fragment?
- Quants intervals de to té la melodia? I de semitò?
- Compon la segona veu d'aquesta melodia per moviment paral·lel i començant amb un do greu.

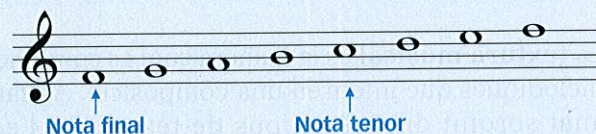
- Si afegim una segona veu formada per cinc rodones de mi, quin tipus de polifonia estem creant?

6 Defineix amb les teves paraules els termes següents: textura musical, monodia o monofonia, polifonia.

7 Copia i completa la segona melodia per moviment contrari. Quina és la distància interval·lica entre les dues veus?

8 Escriu a la llibreta una melodia de quatre compassos fent servir el mode rítmic dàctil i aquesta escala en mode lidi.

9 Completa aquest text amb els termes que falten.

A l'edat mitjana, les primeres polifòniques van ser molt senzilles. Però amb el temps les diferents van adquirir més . Els tipus principals de medieval van ser:

- Les veus es movien de manera en un determinat.
- Una línia melòdica es movia mentre que l'altra anomenada romanica estàtica.
- Les veus es movien en , per moviment .

10 Copia les afirmacions certes i corregeix les falses.

- Una escala diatònica està formada per set notes separades entre si per cinc intervals de to i dos de semitò.
- A l'edat mitjana es feien servir les escales diatòniques.
- Les melodies composades en mode gregorià començaven i acabaven en la nota *finalis* i s'organitzava entorn la nota *tenor*.
- La textura musical és la manera com es combinen els diferents ritmes d'una composició.
- La polifonia és la textura més senzilla i és característica de la música medieval.
- El terme *monodia* prové de les paraules *mono* (únic) i *phono* (so).

Stella Splendens, del *Llibre Vermell* de Montserrat.

1

10

19

28

37

Tant m'abelis, de Berenguer de Palou.

Moderato

mf Tant m'a-be-lis joys et a-mors et chans___ et a-le-gri-er, de-port e cor-te-zi___ a, quel mon non a ri-cor

ni ma-nen-ti___ a don miells d'ais-som ten-gues per be-na-nans; dons, sai hieu ben que mi-dons ten las claus

de totz los bens qu-'ieu a - ten ni es per,___ e ren d'ai-so sens lieys non puesc a-ver. non puesc a-ver.

1a vegada 2a vegada

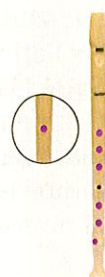
Les notes alterades

En aquestes partitures hi apareix una nota alterada: el si bemoll. Recorda que les alteracions serveixen per modificar l'altura d'una nota. En aquest cas el si bemoll sona mig to més greu que el si natural (que no té alteració). En la flauta el si bemoll té aquesta posició:

Una altra alteració habitual i que ja coneixes de cursos anteriors, és el sostingut que sona mig to més agut que la nota natural, en aquest cas, el fa i aquesta és la seva posició en la flauta:

ACTIVITATS FINALS

Fes les activitats
a la teva llibreta!

11 Respon.

- Quan es considera que va començar l'edat mitjana?
- Quines van ser les institucions polítiques, econòmiques i culturals més poderoses d'Europa durant tot aquest període?
- En quins tres estaments s'organitzava la societat medieval?
- En quins llocs va aflorar la cultura durant aquests segles?

12 Escriu cert (C) o fals (F) a cada afirmació i després corregeix les falses.

- ☐ La música litúrgica era la que es componia en l'àmbit cortesà i popular.
- ☐ La música profana estava destinada a les celebracions litúrgiques.
- ☐ Guido d'Arezzo va ser el primer a fer notació musical.
- ☐ Els neumes eren uns signes que es col·locaven sobre les paraules per indicar els canvis de l'altura de la veu.
- ☐ La notació quadrada s'escriu en pentagrames.

13 Copia i completa la taula següent.

Música vocal profana	Cant gregorià
Textura monofònica.	
	Està al servei d'un text en llatí sobre un tema sagrat.
Interpretada per joglars i trobadors.	
En llengua vernaclea.	

14 Defineix amb les teves pròpies paraules cada un d'aquests termes i busca'n un exemple de cada.

- Joglar. • Trobador. • Cançonier. • Goliard.

15 Defineix aquests termes fent servir les paraules indicades en cada cas.

- Escala modal: nota *finalis*, mode gregorià, vuit, principals, nota *tenor*, melodia.
- Mode rítmic: principals, combinació, llarga, breu, sis, trocaic, iàmbic, dàctil, figures.

16 Representa gràficament la textura monòdica i els tres tipus de textures polifòniques que coneixes.

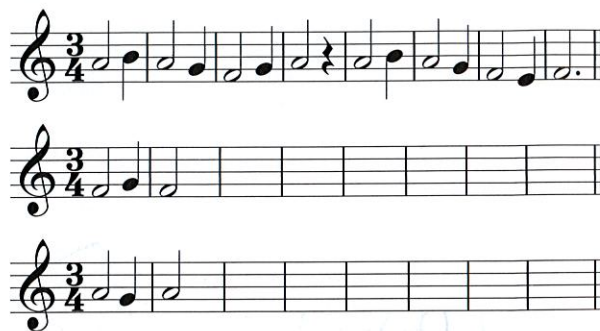

17 Escriu al quadern cada concepte juntament amb la seva definició.

escala major	diverses línies melòdiques que sonen alhora
escala menor	to-to-semitò-to-to-to-semitò
textura	forma en què es combinen les diferents línies melòdiques
monofonia	to-semitò-to-to-semitò-to-to
polifonia	una única línia melòdica

18 Copia i completa la segona melodia per moviment paral·lel, i la tercera per moviment contrari.

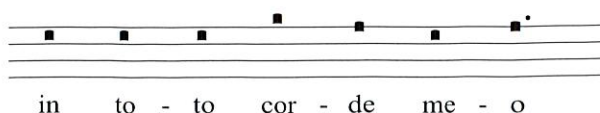
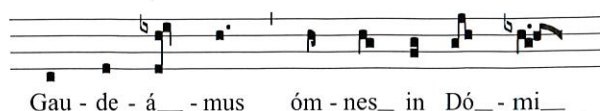

19 Identifica el terme intrús de cada sèrie.

- Textura, monodia, polifonia, escala.
- Tetragrama, neumes, gregorià, joglar.
- Trobador, joglar, *trobairitz*, monjo.
- Arpa, carilló, pandero, *pianoforte*.

20 Observa aquestes tres partitures i indica a quin estil de cant gregorià pertany cada una.

Sil·làbic Neumàtic Melismàtic

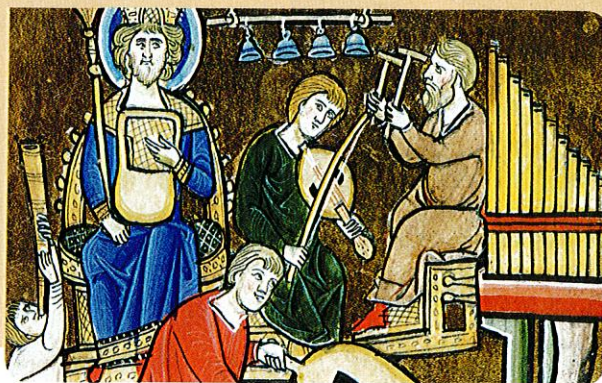

- 22 Copia al quadern i completa les frases amb els termes següents.

monodia tetragrama intervals polifonia
notes neumes pentagrama

- a) El _____ és l'ancestre de l'actual _____ i s'escrivia amb _____.
- b) Els estils del gregorià es defineixen per la relació entre les síl·labes del text i les _____.
- c) L'ordre dels _____ és el que determina els modes de l'escala.
- d) La _____ és de textura més complexa que la _____.

- 28 Observa amb atenció aquesta imatge. Investiga quins instruments hi apareixen i com es tocaven.

CLAU PER ESTUDIAR

